

УДК: 378:378.14.111.147.

Т.В. Шахматова

ВПЛИВ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ДІЛОВИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ

У статті представлена методика організації студентського самоврядування, яка сприяє ефективному формуванню ділових якостей майбутніх спеціалістів.

The paper presents the methodology of the student government organization which promotes the formation of effective business skills of future specialists.

Ключові слова: студентське самоврядування, рейтингова оцінка, ефективність.

Входження молодих поколінь у глобалізований динамічний світ, у відкрите суспільство актуалізує роль життєвої компетентності студентів вищих навчальних закладів (ВНЗ). Щоб знайти своє місце в житті, опанувати професію, ефективно освоїти життєві та соціальні ролі, випускник ВНЗ має володіти певними якостями і вміннями: 1) бути гнучким, мобільним, конкурентноздатним, уміти інтегруватись у динамічне суспільство, презентувати себе на ринку праці; 2) критично мислити, використовувати знання як інструмент для розв'язання життєвих проблем; 3) генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення й нести за них відповідальність; 4) володіти комунікативною культурою, вміти працювати в команді і запобігати та виходити з будь-яких конфліктних ситуацій; 5) цілеспрямовано використовувати свій потенціал як для самореалізації в професійному й особистісному плані, так і в інтересах суспільства, держави; 6) уміти здобувати й аналізувати інформацію, отриману з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення, бути здатним до вибору численних альтернатив, які пропонує сучасне життя; 7) бережно ставитися до свого здоров'я та здоров'я інших як до найвищої цінності [5].

Для ефективного виконання таких завдань необхідно визначити індивідуальну освітньо-виховну траєкторію як персональний шлях реалізації особистісного потенціалу кожного студента. Орієнтуючись на індивідуальну парадигму професійного й особистісного розвитку і удосконалення майбутнього спеціаліста, треба брати до уваги такий аспект студентської життєдіяльності як участь студентської молоді в студентському самоврядуванні ВНЗ. Дослідженню цієї проблеми приділили велику увагу вітчизняні науковці: Бондар Т.І., Буяльська Т.Б., Димитров М.Ф., Кондратенко Л.І., Матвієнко Л.П., Оникович Г.Я., Тимошенко З.І., Чибісова Н.Г. [2], які розробили навчально-методичні рекомендації щодо впровадження європейської практики студентського самоврядування в університетах України, підготували матеріали щодо можливостей і проблем розвитку інновацій студентського самоврядування, презентували нову форму студентського самоврядування – професійно орієнтовані громадські організації. Однак залишається ще великий простір для дослідження проблеми впливу студентського самоврядування на формування ділових якостей майбутніх спеціалістів.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням необхідності вивчення передового педагогічного досвіду організації студентського самоврядування у ВНЗ, теоретичного обґрунтування, розробки методичних основ та інструментарію оцінки сформованості ділових якостей у лідерів студентського самоврядування. Недостатня розробка означеної проблеми, її теоретичне і практичне значення зумовлюють актуальність цієї статті.

Мета статті полягає у визначенні методики організації студентського самоврядування, яка б ефективно впливала на формування ділових якостей майбутніх спеціалістів.

Становлення майбутнього фахівця, спеціаліста починається з перших курсів навчання в університеті. На жаль, не всі студенти усвідомлюють корисність особистого досвіду та практики громадської або лідерської діяльності для професійного удосконалення особистості. Адже студентське самоврядування – це практична школа для тих, хто хоче спробувати себе як адміністратора, координатора, керівника групи, бажає навчитися роботі у команді, вмінню визначати пріоритети, формувати стратегічні завдання і тактику їх виконання, тобто на практиці спробувати застосувати знання, отримані під час навчання.

Ефективне студентське самоврядування сприяє гармонійному розвитку навчального закладу, дає змогу вчасно побачити проблеми, сформувати цілі та стратегії, динамічно реагувати на зміни, але обов'язково з посильною участю самих студентів. Саме завдяки студентському самоврядуванню навчальний заклад може відчувати себе єдиною корпорацією, де панують партнерські стосунки, атмосфера взаємодії та взаєморозуміння.

Розвинуте та активне студентське самоврядування може стати додатковим фактором, що впливає на вибір абітурієнтом навчального закладу, який упевнено гарантує набуття навичок практичної діяльності й стажування, на брак яких часто нарікають випускники і роботодавці. Самі ж роботодавці орієнтуються на якісну робочу силу, а студентське самоврядування сприяє виробленню навичок і вмінь, необхідних на виробництві і в сфері послуг, призвичаює до самодисципліни і формує почуття відповідальності, розуміння корпоративних правил, здобуття навичок командної роботи, активності і розуміння своїх можливостей.

Необхідно зауважити, що студентське самоврядування – це школа лідерства, а значить і підготовки майбутніх управлінців, керівників, менеджерів, економістів, фінансистів. Особистість керівника, організатора формується завдяки розвитку ділових та особистих якостей у процесі практичної діяльності, наприклад, у студентському лідерстві. Серед обов'язкових для управлінця ділових якостей виокремлюють такі: 1) компетентність (кожен керівник має знати, як виконувати свою роботу на високому професійному рівні); 2) висока відповідальність, особиста гідність; 3) відчуття нового та вміння йти на розумний ризик, творчо розв'язувати проблеми, сміливість у прийнятті рішень; 4) гнучкість, розуміння ситуації, гостре сприйняття нових потреб, відчуття часу подій; 5) висока працездатність, постійне прагнення бути кращим і робити все якнайдосконаліше; 6) комунікабельність, здатність установлювати контакти; 7) активність та ініціативність. Так, наприклад, вибір майбутньої професії, пов'язаної з керівництвом, управлінням або контролюючими функціями, є стійкою та позитивною мотивацією саме до розвитку таких ділових якостей спеціаліста [3].

У Нікопольській філії Європейського університету цим питанням приділяється велика увага. Адже особистісно зорієнтоване навчання — це навчання, центром якого є особистість студента, його самобутність, самоцінність. Особистісно зорієнтований підхід поєднує навчання й виховання в єдиний процес допомоги, підтримки, соціально-педагогічного захисту, розвитку студента, заохочення його до життєтворчості. Тому провідними у навчально-виховному процесі Нікопольської філії Європейського університету є педагогіка співпраці і толерантності, педагогіка компетентної і відповідальної людини, педагогіка життєтворчості. Для вирішення методичної проблеми «Виховання інтелігентності і цивілізаційної компетентності як основи загальної культури особистості студента» успішно впроваджується педагогічна технологія «Життєтворчість особистості» (програма оптимістичного розвитку особистості — автор І.Г. Єрмаков, ст. науковий співробітник інституту педагогіки АПН України, кандидат історичних наук). Виховні програми «Ефективна адаптація студентів першого курсу до навчання у вищій школі», «Життєве проектування особистості», «Лідер і лідерство», «Майбутнє у твоїх руках. Кроки до успіху», «Самореалізація творчого потенціалу обдарованої студентської молоді» активно сприяють розвитку студентського самоврядування, професійному становленню молодіжних лідерів в усіх підрозділах «Центру самореалізації студента».

Проблема лідерства є основною проблемою студентського самоврядування. Бути лідером — означає діяти в межах закону або встановленого порядку. Таким чином, студентські лідери навчаються здійснювати організаційну роботу та приймати рішення згідно зі Статутом студентського парламенту Нікопольської філії Європейського університету, наприклад: проводити вибори лідерів до студентських парламентів курсів (СПК) та студентського парламенту університету (СПУ) на демократичних засадах, а також звітувати про виконану роботу на засіданнях СПУ та студентських конференціях за підсумками навчального року, навчального семестру, реалізованого проекту [1]. Велику роль у формуванні правової культури студентських лідерів відіграють законодавчі документи: «Статут студентського парламенту університету», «Конституція «Євродем», «Кодекс честі студента». Їх обговорення і ухвалення відбувається на засіданнях СПУ. А для студентів-першокурсників перше знайомство з цими документами відбувається під час посвяти в студенти Європейського університету. Такі заходи привчають студентів і лідерів особисто співвідносити, зіставляти свої дії з правилами та правовими настановами, узгоджувати їх із громадською думкою, тобто виховувати в собі правову відповідальність.

Планування роботи студентського самоврядування в університеті починається наприкінці навчального року під час обговорення студентами пропозицій стратегічного планування роботи СПК та СПУ на новий навчальний рік. Таке обговорення відбувається на щорічних звітних зборах студентських парламентів 1–3 курсів. Обрані найкращі пропозиції ухвалюються на загальноуніверситетській студентській конференції. До уваги беруться інноваційні проекти, які потребують більш детального обговорення і ретельної підготовки. Наприклад, започаткований у 2009 р. загальноуніверситетський конкурс «Студент року» виявив необхідність запровадження нових номінацій за спеціальностями або за напрямом професійної підготовки. Таким чином, стратегічне планування істотно впливає і на тактичне планування роботи органів студентського самоврядування. Це навчає лідерів керувати часом, ефективно регламентувати свою діяльність, своєчасно виконувати доручені справи. Всеукраїнський теоретично-практичний семінар «Можливості і проблеми розвитку інновацій студентського самоврядування», який

щорічно проходить на високогірній туристичній базі «Едельвейс» Європейського університету, об'єднує для навчання голів студентських рад Європейського університету та інших ВНЗ України. Лідери навчаються основам студентського самоврядування: лідерству, взаємодії з адміністрацією, комунікації, плануванню діяльності ОСС. Така підготовча робота допомагає студентським лідерам упевнено рухатися вперед, приймати виважені рішення, вміло організовувати діяльність студентського парламенту університету [4].

Невід'ємною ланкою на шляху зростання лідерів студентського самоврядування є міський конкурс «Студент року». Його головна мета – розкриття інтелектуального, творчого та духовного потенціалу студентської молоді міста, презентація її досягнень у галузях навчання, наукової діяльності, лідерства, спорту, мистецтва. До критеріїв оцінювання учасників конкурсу належать: високий інтелект та нестандартне мислення; культура спілкування; високий рейтинг навчання; наявність лідерських якостей; наявність у студента наукових та дослідницьких робіт; уміння самостійно здобувати знання, відповідальне ставлення до справ; активна участь у науково-дослідницькій, громадській, мистецькій та спортивній діяльності вищого навчального закладу та міста. Саме такі показники відповідають вимогам професійної підготовки майбутніх спеціалістів, а перемоги студентів у номінаціях конкурсу є результатом їх плідної роботи по вдосконаленню власної особистості. Про це свідчать щорічні перемоги студентів Нікопольської філії Європейського університету в найвищих номінаціях конкурсу: номінація «Студент року» – Хакімова С., 4 курс (2008 р.), Шишка Н., 4 курс (2010 р.); номінація «Науковець року» – Хакімова С., 3 курс (2007 р.), Ухватов О., 2 курс (2009 р.); номінація «Спортсмен року» – Малий І., 5 курс (2010 р.).

Конкурси є стійкою мотивацією для студентів долати перешкоди на шляху професійного самовдосконалення. Наскільки вдало сформовані ділові якості і навички лідерів, керівників, організаторів – висвітлює конкурс, конкурентна боротьба. Конкурс менеджерів академічних груп 1–3 курсів «Лідер і лідерство» проходить у Нікопольській філії щорічно. Метою конкурсу є виявлення талановитих лідерів студентського самоврядування, підтримка їх творчого потенціалу, створення сприятливих умов для самореалізації студентів в умовах кредитно-трансферної системи навчання в університеті. Згідно з положенням, конкурс проводиться в 4 етапи:

I етап – рейтингове оцінювання діяльності менеджерів академічних груп за наступним розподілом: а) самооцінювання; б) оцінювання студентами академічних груп; в) оцінювання президентом студентського парламенту курсу; г) оцінювання президентом студентського парламенту університету; д) оцінювання куратором курсу. Виставлені оцінки складають загальний рейтинг успішної діяльності менеджера академічної групи і подають об'єктивну оцінку, отриману в результаті вивчення громадської думки викладачів і студентів університету;

II етап – інтерв'ю з менеджером академічної групи для студентської газети «Імідж», у якому презентуються перемоги і обговорюються проблеми життєдіяльності академічної групи, що демонструє високий рівень відповідальності лідера за доручену справу;

III етап – презентація досягнень академічної групи і звіт про виконану роботу менеджера академічної групи на звітних зборах студентського парламенту курсу.

IV етап – підсумки конкурсу і нагородження переможців відбуваються на загальноуніверситетській студентській конференції «Підсумки життєдіяльності СПУ за навчаль-

ний рік» у травні поточного року. Учасники конкурсу оцінюються за наступними критеріями (має — 5 балів за кожний критерій): 1) лідер, якого я поважаю; 2) демократичний керівник; 3) ініціативний; 4) творчий; 5) відповідальний; 6) організований і дисциплінований; 7) мудрий і розсудливий; 8) авторитетний; 9) справедливий і принциповий; 10) турботливий. За показниками конкурсів 2008 р. та 2010 р. переможцями стали менеджери академічних груп Загоруйко Ю., 3 курс; Левун І., 3 курс; Хулапова Ю., 1 курс; а також Усик Т., 1 курс; Швайка М., 2 курс; Сауляк М., 3 курс, які мають високий авторитет в академічній групі і в колективі викладачів, творчо і відповідально ставляться до своїх обов'язків, щиро турбуються за успішну діяльність своєї академічної групи.

Вибори лідерів студентського самоврядування — це ще одне складне випробування для студентів, які намагаються себе презентувати у студентському середовищі на лідерських позиціях. Для цього треба мати стійку позитивну мотивацію: «Я хочу бути лідером!» Адже не кожен студент має таку потребу, тим більше, розроблену стратегію досягнення мети. Але ті, хто бажає перевірити себе або довести іншим, що це можливо, починають активно готуватися до виборів, які відбуваються щороку у вересні. Згідно зі Статутом СПУ, кожен кандидат на посаду президента СПУ готує наступні документи: 1) подання кандидата на посаду президента СПУ від студентського колективу курсу; 2) заяву кандидата на посаду президента СПУ; 3) клопотання-характеристику кандидата на посаду президента СПУ від студентського парламенту курсу; 4) виборчу програму кандидата на посаду президента СПУ. Виборча комісія у складі делегованих студентів ретельно вивчає отримані документи і надає можливість кандидатам у регламентований термін рекламувати свою виборчу програму. У день виборів на прес-конференції щодо кожного кандидата оголошується його характеристика і пропонується виступити з тезами виборчої програми. Виборці мають можливість поставити кандидатам запитання, а потім відбуваються самі вибори шляхом відкритого голосування.

Кандидат-переможець проголошує урочисту обіцянку, і відбувається його інаугурація. Особливої уваги заслуговують нові проекти, які кандидати пропонують у своїх виборчих програмах і які з часом реалізуються, наприклад: організація центру «Допомоги малечкам», у якому студенти мають змогу відвідати Дитячий будинок та поспілкуватися з малечками; проведення зустрічей у науковому гуртку «Менеджер», щоб обговорювати питання розвитку малого і середнього бізнесу; запровадження проекту «Теорія успіху» (зустрічі студентів з успішними людьми (викладачами, науковцями), які б могли поділитися теорією успіху з власного досвіду.

Такі студентські ідеї та ініціативи не залишаються лише фразами в їхніх виборчих програмах. У тісній співпраці з адміністрацією університету, навчальними кафедрами і викладачами лідери СПУ втілюють найцікавіші проекти в життя. Така позиція свідчить про небайдуже ставлення лідерів до студентського життя в університеті, до самого навчального закладу «Європейський університет». А це і складає корпоративний дух, корпоративну солідарність викладачів та студентів. А перемога студентських лідерів у виборах СПУ Хакімової С., 3 курс (2007 р.), Загоруйко Ю., 4 курс (2008 р.), Шишки Н., 3 курс (2009 р.) свідчить про їх високу конкурентноздатність, вміння презентувати себе перед виборцями, демонструє їх високий рейтинг компетентності і авторитету.

Лідер може себе яскраво презентувати в процесі всієї своєї життєдіяльності в СПУ, але найбільш показовим завжди є кінцевий результат роботи. В Нікопольській філії

Європейського університету щорічно підбиваються підсумки роботи студентського самоврядування. Згідно зі Статутом студентського парламенту університету (розділ 4, п. 4.14) [1], члени студентського парламенту звітують про результати своєї роботи на звітних зборах за підсумками навчального року, навчального семестру або після закінчення проведення акції, конкурсу. В своїх доповідях вони аналізують стан розвитку студентського колективу, курсу, а також групи, представляють досягнуті успіхи в навчанні, науково-дослідницькій діяльності, спорті, мистецтві, громадській і видавничій діяльності та пропонують власну оцінку своєї роботи. Це навчає їх по-діловому, об'єктивно і точно аналізувати досягнуті результати, бачити свої помилки, а для цього бути самокритичними і не боятися почути критику від однокурсників.

Студентська громадськість обговорює представлену інформацію. Вирішальною стає оцінка роботи лідера, запропонована всіма студентами шляхом відкритого голосування. Таким чином, студентський колектив кожного курсу складає рейтинг оцінки роботи студентського парламенту курсу за рік. Найкращих показників досягають СПК, де лідери працюють злагоджено, підтримуючи дух команди, дбаючи про успіх та перемогу. А це і є діловий підхід до дорученої справи, високий рівень відповідальності і налаштованості на роботу в колективі творчих особистостей. Поряд із цим студентський парламент курсу обговорює і шляхи подолання проблем, які протистоять розвитку студентської особистості і колективу курсу. Також складаються пропозиції щодо роботи студентського парламенту університету на наступний навчальний рік. Саме їх обговорення і ухвалення відбувається на щорічній загальноуніверситетській студентській конференції «Підсумки життєдіяльності студентського парламенту університету за навчальний рік».

Таким чином, представлена методика організації студентського самоврядування суттєво сприяє ефективному формуванню ділових якостей майбутніх спеціалістів. Висока правова відповідальність стає дією, коли студентські лідери беруть активну участь у створенні правової бази студентського самоврядування університету і співвідносять свої рішення з правовими документами. Професійна компетентність і конкурентоспроможність удосконалюються під впливом участі студентів і досягнутих ними перемог у конкурсах «Студент року», менеджерів академічних груп «Лідер і лідерство», студентських парламентів 1-3 курсів, а також під час проведення виборів лідерів СПК та СПУ. Інструментарій оцінки сформованості ділових якостей майбутніх спеціалістів відповідає нормам складання рейтингової оцінки якості роботи студентських лідерів з активним залученням до обговорення і ухвалення оцінок студентської спільноти університету, студентських зборів СПК, студентських конференцій університету.

1. «Статут студентського парламенту Нікопольської філії Європейського університету». – Нікополь, 2005. – 14 с. 2. *Кондратенко Л. І.* Актуальні питання організації осередків студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України всіх форм власності // *Економіка і управління*. – 2009. – № 1. – С. 123–126. 3. Матеріали до Всеукраїнського теоретично-практичного семінару «Можливості і проблеми розвитку інновацій студентського самоврядування». – К.: Бескид, 2008. – 79 с. 4. Матеріали до Всеукраїнського теоретично-практичного семінару «Можливості і проблеми розвитку інновацій студентського самоврядування». – К.: Бескид, 2009. – 51 с. 5. *Тимошенко М. О.* Студентське самоврядування як нагальна потреба розбудови незалежної України. // *Економіка і управління*. – 2007. – № 3. – С. 95–97.